RUK 102 LAATOKAN KARJALASSA

MATKAPÄIVÄKIRJA 45-VUOTISJUHLAMATKALTA 6-10.6.2005

Tämä matkapäiväkirja seuraa kulkemaamme reittiä, jolloin paikkakunnat, oppaan selostukset sekä omat tunnelmat on esitetty matkapäivittäin kronologisessa järjestyksessä. Reittimme varrella meillä oli tilaisuus tutustua sekä Talvisodan että Jatkosodan taistelupaikkoihin, joista osassa taisteltiin kummassakin sodassa. Talvisota oli Suomelle puhdas puolustussota, jolloin joukkomme joutuivat vetäytymään rajalta taaemmille puolustuslinjoille. Sen sijaan Jatkosodan hyökkäysvaiheessa edettiin Laatokan pohjoispuolella valtakunnan rajan yli. Aunuksen Karjalassa edettiin aina Petroskoihin ja Syvärille saakka, minne meidänkin retkemme ulottui. Matkamme anti ei kuitenkaan rajoittunut pelkästään sotahistoriaan, vaan saimme kuulla sekä myöskin itse nähdä aimo annoksen alueen kulttuurihistoriaa ja nykypäivää. Erinomaisena oppaanamme toimi kuten Kannaksellakin viisi vuotta sitten Sampo Ahto ja jämeränä matkanjohtajana Kauko Pippuri.

RUK 102 matkareitti "Kollaa kestää"

1. MATKAPÄIVÄ, maanantai 6.6.

Lähtö oli 8.00 Helsingin Rautatientorilta. Kolme Vuorelan Liikenteen ihka uutta bussia suuntasi kohti **Wärtsilää**, mikä oli mennessä rajanylityspaikkamme. Mukaan oli päässyt 143 RUK 102:n kurssiveljeä ilmoittautumisjärjestyksessä. Halukkaita lähtijöitä olisi ollut enemmänkin, mutta majoituskapasiteetti asetti rajoituksensa. Kurssiveljien aktiivisuus ja kiinnostus yhteisiin retkiin ja tilaisuuksiin viittaavat siihen, että - "Kurssi 102 ei lopu koskaan".

Rajalle päästiin ilman ongelmia ja tullimuodollisuudet Suomen puolella sujuivat sutjakasti huolimatta rajamiesten lakosta. Venäjän puolella alkoivat ongelmat. Kaksi ensimmäistä bussia selvisi läpi kohtuullisen nopeasti, mutta kolmas juuttui jostain syystä kiinni, jolloin rajanylityksen kokonaisajaksi tuli noin 3,5 tuntia. Olipahan hyvin aikaa syödä eväät ja istuskella kauniissa säässä Venäjän puolella olevassa ulkoilmakahvilassa, jossa oli tarjolla kaiken vahvuisia juomia. Vihdoin päästiin matkaan kohti **Sortavalaa**.

Pälkjärvi oli reitillämme ensimmäinen vanha suomalainen kirkonkylä, mutta se oli kadonnut. Jäljellä oli ainoastaan raunioita kirkko mukaan lukien. Tavallinen tapaus luovutetulla alueella.

Ruskealan marmorilouhos toiminee vieläkin. Ruskealan kylästä itään sijaitsevan Jänisjärven ja Vahvajärven järvikannasta pitkin hyökkäsivät heinäkuussa 1941 JR 37/19 D ja ev. Svenssonin 7.D . Vahvajärven eteläpuolella sijaitsevassa **Särkisyrjässä** joutui JR 37 kovaan paikkaan ja siinä kaatui paljon Ylistaron miehiä

Rytty oli matkan varrella eräs esimerkki hävinneestä kylästä ja pusikoituneista pelloista. Sielläkin taisteltiin 1941.

Ev. Svenssonin komentama 7 D / VII AK, joka oli sijoitettu Jatkosodan alkaessa Wärtsilään, valtasi Sortavalan takaisin 15.8.1941. Svensson nimitettiin tämän suorituksen johdosta Sortavalan kunniaporvariksi. Sortavalaan tulimme Helylän kaupunginosan kautta. Helylä tuli aikanaan tunnetuksi koulutarvikkeita ja -kalustoja valmistaneesta tehtaastaan. Jokainen meistä on istunut kansakoulussa Helylässä valmistetussa puisessa kahden istuttavassa pulpetissa. Ensivaikutelma oli, että kaupunki on sentään siedettävässä kunnossa. Tykkimiehet majoittuivat hotelli Volnaan ja muut kaupungin ulkopuolella oleviin Jänisjärven lomakylään sekä tasokkaaseen Black Rocks-nimiseen hotelliin.

2. MATKAPÄIVÄ, tiistai 7.6

Toinen matkapäivä aloitettiin tekemällä kiertoajelu **Sortavalassa.** Hotellimme vieressä olevan Verkkolahden ylittävän Karjalan sillan räjäyttivät venäläiset 1941. Keskustassa vanhat suomalaiset rakennukset, kuten Seurahuone, SYP:n ja KOP:n talot, ovat säilyneet. Jonkin verran niitä on korjattukin. Raamattuopiston nimi sekä teksti Risti ja Raamattu olivat säilyneet. Rappio ja hoitamattomuus erityisesti laitakaupungilla oli nähtävissä. Laatokka oli likainen ja työttömyys korkealla tasolla. Kuitenkin Sortavala on edelleen kaunis kaupunki. Tuskin oli sattuma, että Punaisten Vapaussodan muistomerkki oli säilynyt.

Sortavalasta suuntasimme **Läskelän, Loimolan ja Suojärven** kautta **Petroskoihin**. Laatokan luoteisrannat ovat kallioisia ja kallioiden välisissä rotkoissa on omia pienilmastojaan sekä erikoisia kasveja. Tulimme **Kirjavalahteen**, joka aikoinaan oli kauneinta Suomea. Pysähdyimme apteekkari Jääskeläisen rakennuttaman erikoisen graniittihuvilan kohdalla. Huvilassa oli kenraali Hägglundin IV AK:n esikunta Talvisodan aikana. Pysähdyspaikallemme polki samanaikaisesti kolme ikämiestä Alaskasta, jotka olivat polkupyörillä matkalla Murmanskiin.

Läskelään perusti J. H. Arppe 1800-luvulla tehdasyhdyskunnan ja voimalaitoksen Jäniskoskeen. Koski kuohui ja teollisuusrakennukset olivat Suomen aikaisia. Viimeinen Läskelän suomalainen patruuna oli rakentajapiirien hyvin tunteman Bertel Ekengrenin isä. Paikalla vielä joitakin vuosia sitten ollut saha oli tehnyt konkurssin kuten useimmat teollisuuslaitokset Karjalassa. Talvisodassa oli Läskelään suunniteltu kolmas puolustustasa. Vihollinen ylitti ensimmäisen tasan eli rajan, mutta pysäytettiin toiselle tasalle **Koirinojalle.** Jatkosodassa Hägglundin VII AK hyökkäsi Läskelän kautta Karjalan armeijan vasempana siipenä suuntana Petroskoi. Talvelan VI AK:stakin ehti osia Läskelään vihollisen selustaan. Sitten VI AK jatkoi etenemistään Karjalan armeijan oikeana siipenä kohti itää tavoitteenaan Aunuksen kaupunki ja Petroskoi.

Jatkoimme Läskelästä **Impilahdelle** päin, emmekä alkuperäisen suunnitelman mukaisesti pohjoiseen **Suistamolle.** Suistamon kirkonkylästä on vain muisto jäljellä. **Impilahdella** oli aikanaan Itä-Karjalan kansanopisto. Kirkon paikalla oli vihreä talo, joka lienee ollut kulttuuritalo. Ylitimme **Metsäkylässä** syvän rautatien kallioleikkauksen, jossa oli Talvisodan aikana sairaalajuna. Stora-Enson Impilahdella toiminnassa oleva sahakin tuli vastaan.

Koirinojalta käännyttiin pohjoiseen Suojärvelle päin. Koirinojan pohjoispuolella oli **"Murheen Risti"** -niminen sodan muistomerkki Talvisodan aikaisen rykmentin motin keskellä. Koirinojan kautta kulki Jatkosodan aikainen U-linja, millä saavutettiin Aunuksen suunnan torjuntavoitto. **Syskyjärvellä** nähtiin YH:n aikaisia panssarivaunuesteitä. **Mursulassa** Syskyjärven eteläpuolella oli kovat taistelut Jatkosodan etenemisvaiheessa.

Uuksujärvellä pidettiin kansakoulun raunioiden äärellä evästauko. Uuksujärven saaressa oli 30-luvulla partiojärjestön leirikeskus. Alueella oli vielä joitakin säilyneitä korsuja. Uuksujärven tasalla reittimme länteen jäi **Leppäsyrjän** kylä, missä oli Talvisodan aikana **Kitilän** motti. Uuksujärven evästauolla ei matkanjohtaja Pippuri meinannut saada ääntänsä kuuluviin ennen kuin karjaisi, että "turpa kiinni". Johan syntyi hiljaisuus. Meidän porukassa se sopi hyvin, mutta kuinkahan kävisi, jos Aurinkomatkojen opas toimisi näin.

Loimola on jäänyt sotahistoriaamme sekä Talvisodan että Jatkosodan tapahtumien myötä. Sinne päättyi Tuntemattoman sotilaan rykmentin JR 8 / 7.D sota, mutta vähän eri tavoin, kuin filmin lopussa kuvattiin. Miehet eivät tulleet vihollisen takaa ajamana lopen uupuneina suon yli, vaan odottivat suon takana harjulla hyvin varustetuissa asemissa, jolloin majoitusalue korsuineen oli harjun takana. Taisteluhautoja ja korsujen paikkoja oli näkyvissä. Asema kuului U-linjaan ja piti. Tämän päivän Loimolasta voi todeta, että siellä ollut saha on tehnyt konkurssin. Tie oli paikoitellen erittäin huonoa, ojat puuttuivat, oli suuria vesilammikoita ja autot meinasivat jäädä kiinni. Miehet ulos autoista ja pioneerit kantoivat jo hakoja pahimpiin kuoppiin, jotka taitavat kuljettajamme kuitenkin selvittivät.

Kollaa kestää" oli retkemme tunnus. Käsite tuli tutuksi jo välirauhan aikana, kun Erkki Palolampi tuoreeltaan Talvisodan jälkeen kirjoitti Kollaan taisteluita kuvaavan samannimisen kirjan. Kerrotaan, että Hägglund käydessään rintamalla oli kysynyt "Marokon kauhulta" res.ltn. Aarne E. Juutilaiselta, että kestääkö Kollaa, mihin tämä oli vastannut, että **Kollaa kestää**. Kollaan kestäminen oli ensiarvoisen tärkeä asia, jotta vihollisen joukot eivät olisi päässeet Loimolassa olevien joukkojemme selustaan. Kollaalla syntyi monta sankaritarinaa. Sellaisia ovat myöskin tarkka-ampuja Simo Häyhän suoritukset.

Talvisodassa suomalaisten puolustustaktiikka Karjalan rintamalla perustui painopisteisiin keskittymiseen. Joukkoja ei riittänyt koko rintaman leveydelle linjapuolustukseen, jolloin tavoitteena oli koukkaamalla tehdä motteja, jotka sitten yksi kerallaan tuhottiin. Kaikkiaan 8 mottia tuhottiin, mm. pohjoinen ja eteläinen **Lemetin motti** (ks. Anatoli Gordijenko: Kuoleman divisioonna) sekä rykmentin motti. Lemetin motteja on myöskin kutsuttu kenraalimoteiksi, sillä niissä kaatui kummankin yksikön kenraalitasoiset komentajat. **Kitilän mottia** ei kuitenkaan saatu tuhottua. Oleellista oli, että venäläisten hyökkäyskiiloja ei päästetty yhtymään, sillä silloin olisi syntynyt liian vahva voimaryhmä, joka olisi voinut murtaa rintamamme. Koukkaaminen edellytti kuitenkin hyökkäämistä, mitä Hägglund ei olisi halunnut tehdä. Hän saikin eversti Nihtilältä Päämajasta hv-kirjeen, missä tämä perusteli aloitteellisemman toiminnan tarpeellisuutta. Se ei johtanut tulokseen ennen, kuin Nihtilä näytti kirjeen Mannerheimille, jolloin kirje tuli takaisin Hägglundille Mannerheimin ja kenraali Airon allekirjoittamana käskynä.

Kollaalla oli useita muistomerkkejä. Suomen valtion viralliselle, taistelukentille jääneiden muistolle pystytetylle muistomerkille laskimme seppeleen. Teuvo Vähäkylä piti kenttähartauden ja päätteeksi laulettiin virsi "Jumala ompi linnamme". Venäläisillä oli myöskin omat muistomerkkinsä. Varsinainen Kollaan muistomerkki, katkennut kivipaasi, oli tien pohjoispuolella Kollaa-joen lähituntumassa. Sampo kertoi sen luona Kollaan taisteluista. Itse joki on varsin vaatimaton.

Näätäojan sijaintia ei aivan varmuudella kyetty paikallistamaan. Kuitenkin näinkin mitätön maastonkohta on mainittu useassa eri yhteydessä sotahistoriassamme. Nimi esiintyy jopa kahden Mannerheim-ristin ritarin ritariesityksissä. Näätäojalle sijoitetuissa joukoissa syntyi Talvisodassa vihollisen panssareiden vuoksi pakokauhu ja joukot vetäytyivät Kollaalle. Jatkosodassa 1941 taisteli Näätäojalla sekä saksalaisia että suomalaisia. Heinäkuussa 1941 suisti kaukopartio venäläisen sotilasjunan kiskoilta Näätäojan itäpuolella ja elokuussa pakotti JR 50 Näätäojalla taistelleet vihollisjoukot vetäytymään.

Suojärvi oli Suomen rajapitäjä. Pitäjien koko kasvoi itään päin mentäessä. Ilmiö oli sama, kuin nykyään Lapissa. 20-luvulla rakennettu rautatie oli piristysruiske Suojärven taloudelle. Rautatie palveli erityisesti metsätaloutta ja puunjalostusta. Syntyi vähän samanlaista meininkiä, kuin Lapissa sodanjälkeisen kultakuumeen aikana. **Hyrsylän mutka** muistetaan Talvisodasta, kun kaikkia asukkaita ei ehditty evakuoida ja he joutuivat vangiksi. Ylitettiin **Säämäjoki** ennen **Hautavaaraa**, mikä oli viimeinen suomalaiskylä ennen sotia. **Veskelys ja Jessoila** ovat itäkarjalaiskyliä, joiden nimet liittyvät järvikannasten taisteluihin.

Säämäjärven-Shotjärven välisellä kauniilla järvikannaksella käytiin kovia taisteluita 1941 matkalla Petroskoihin. Motteja syntyi täälläkin ja esim. **Villavaaran motissa** kaatui 2000 venäläistä. Tuntemattoman sotilaan rykmentti JR 8 koukkasi aina ja oli osallisena ns. **Kutisman paskamotissa**. Nimi johtui siitä, että kyseisessä motissa oma tykistö ampui JR 8:n miehiä, jolloin 8 kaatui. Toinen ikävä tapahtuma olivat mystilliset kuolemantapaukset linjojen takana, mikä aiheutti suorastaan taikauskoista pelkoa. Selvisi, että kyseessä oli oma sotamies, mustalainen, joka ampui takaapäin edellisenä iltana korttipelissä voittaneita maamiehiään ja ryösti rahat. Kun mies jäi kiinni itse teossa, lähti hän juoksemaan vihollisen puolelle, mutta tuli pian takaisin. Mies pyyteli, että omat eivät ampuisi, mutta hänet kuitenkin teloitettiin omien linjojen eteen. JR 29:ään kuuluva ratsumestari Eerolan pataljoona sai nimen paskapataljoona, koska se oli yön pimeydessä marssinut jonossa käsituntumalla seuraten etumiestä, joka oli johdattanut porukan paskahuussin läpi. Haju ja siitä seurannut maine seurasivat pataljoonaa kauan.

Illalla tultiin **Petroskoihin**, jolloin osa majoittui Kareliaan ja osa Pjotriin. Majoituksessa oli ongelmia, sillä Kosti oli tyrinyt jälleen ja Hotelli Pjotrissa huoneita ei ensin meinannut löytyä. Illalla tapasimme hotellimme portilla olevassa baarissa suomalaisen Uralisti-porukan, joka oli Karjalassa ajelulla sivuvaunuisilla moottoripyörillään. Kainulaisen Pekka melkein osti sellaisen värkin mukana olleelta jobbarilta kesämökkinsä postinhakureissuja varten.

3. MATKAPÄIVÄ, keskiviikko 8.6.

Kurssikokous pidettiin aamulla Hotelli Kareliassa. Pippuri avasi kokouksen. Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin kurssitoimikunnan varapj. Antti Arjas. Juha Kainulainen oli joutunut jäämään matkalta pois viime hetken esteen vuoksi. Sihteeriksi valittiin Tapani Talari. Kurssitoimikuntaa täydennettiin valitsemalla entisten lisäksi Eino Keinänen ja Pentti Mälkki.

Suurin osa ajasta käytettiin uusien reissujen ideointiin. Esitettiin epäilys, vieläkö tämä joukko on valmis lähtemään tällaisille monipäiväisille matkoille. Ehdotuksia uusista retkikohteista kuitenkin sateli. Jääkärien jäljillä Baltiassa, Raatteen tie, eri puolilla Suomea sijaitsevat sotamuseot jne. Intoa näyttää siis löytyvän. Sampo Ahton opastusta kaivattiin myöskin tuleville retkille.

Petroskoi on kauniilla paikalla Äänisen rannalla ja itse kaupunkikin aivan tyydyttävä. Petroskoin on perustanut Pietari Suuri 1703. Kiertoajelulla näimme Ukon kasarmit, jonne Linna on sijoittanut purnaus- ja kieltäytymiskohtauksen, jonka selvittämisessä Lammio ja Koskela olivat pääosissa. Ukko oli JR 8:n komentaja eversti Pietari Autti. Önegan 1773 perustettu tykkitehdas lienee Petroskoin tunnetuin teollisuuslaitos. Siellä on valmistettu mm. Kuivasaaren 12-tuumaiset kaksoistornin putket. Nykyään tehdas valmistaa metsätraktoreita.

Otto-Ville Kuusinen ei koskaan päässyt Suomeen. Viimeinen yritys oli 1958, jolloin hänen piti tulla SKP:n 40-vuotisjuhlille kunniavieraaksi. P. J. Hynninen oli silloin ulkoministerinä ja hänen roolinsa oli merkittävä Otto-Villen viisumin eväämisessä.

Imari Tuomainen kertoi Otto-Villen patsaalla P. J. Hynnisestä tarinan, jonka oli lukenut 1940 Tallinnassa olleen ranskalaisen diplomaatin muistelmista: Tallinnassa olleet diplomaatit oli 1940 kesällä komennettu Riikikogun istuntoon, missä päätettiin Viron liittymisestä Neuvostoliittoon. Kun päätös oli tehty, nousivat kaikki diplomaatitkin ylös taputtamaan paitsi P. J. Hynninen, joka silloin oli Suomen asiainhoitajana Tallinnassa. Tämän ranskalaisen muistelijan arvion mukaan Hynninen oli porukasta ainoa, joka ymmärsi, mistä oli kysymys.

Suomalaiset valtasivat Petroskoin syyskuussa 1941. Kaupunkia lähestyi samanaikaisesti lännestä käsin VII AK:hon kuuluva os. Paalu ja kaakosta käsin VI AK:hon kuuluva os. Lagus. Osasto Paaluun kuului 11 D ja sen rykmentit JR 8 (Autti), JR 29 (Susitaival) ja JR 50 (Aho). Ensimmäisenä kaupunkiin saapui os. Lagukseen kuuluva vahvennettu 5 D.

VI AK:n komentaja kenraali Talvela oli sitä mieltä, että KarA:n komentaja kenraali Heinrichs oli estänyt häneltä ensimmäisenä pääsyn Petroskoihin ja asettanut siten eversti Laguksen hänen edelleen. Taustalla lienee ollut myöskin se, että Lagus nimitettiin ensimmäisenä Mannerheim-ristin ritariksi. Kuultuaan tästä Talvela raivostui ja heitteli Mannerheimin suuntaan painokelvottomia herjoja. Ne eivät kuitenkaan ilmeisesti tulleet Mannerheimin tietoon, koska Talvelasta tuli pian järjestyksessä toinen Mannerheim-ristin ritari ja hän säilytti asemansa Mannerheimin luottomiehenä. Petroskoin valtauksen jälkeen riistäytyi tilanne joksikin aikaa hallinnasta. Viinakauppa ryöstettiin ja kaduilla ammuskeltiin jopa pst-tykillä.

Syväri oli seuraava tavoitteemme. Kävimme Petroskoin ulkopuolella olevilla **Stalinin** joukkohaudoilla. Alue on mäntykangasta ja siellä lienee tapettu ja haudattu noin 8000 ihmistä. Puissa oli runsaasti jälkeenpäin tuotuja muistotauluja ja joukossa oli paljon suomalaisiakin nimiä.

Reittimme kulki Äänisen rantaa pitkin. Ohitimme **Derevjannojen** venäläiskylän ja **Shoksun,** joka oli suhteellisen hyväkuntoinen vepsäläiskylä. Yleensäkin vepsäläiskylät olivat paremmassa kunnossa kuin venäläiset kylät. Kovin yleistä oli, että pihapiirissä oli romahtaneita ulkorakennuksia, joiden puutavaraa oli jätetty mätänemään paikalleen.

Vehkaoja (Vehruzeij) oli hyväkuntoinen vepsäläiskylä ja pidimme siellä evästauon bolshevikkien tuhoaman kirkon pihalla. Neuvostoliitossa harjoitettiin aktiivista uskonnonvastaista toimintaa, mihin kuului kirkkojen systemaattinen tuhoaminen. Toimintakaava oli, että kylään ilmestyi bolshevikkejä mukanaan runsaasti viinaa, jota jaettiin kansalle ilmaiseksi. Syntyi riettaat bakkanaalit, pappia pahoinpideltiin ellei peräti tapettu. Kohokohtana tuhottiin kirkko, jolloin torni kaadettiin. Vehkaperällä meitä tuli jututtamaan pyöräilevä suomea puhuva vepsäläisukko, joka kertoi palvelleensa Puna-armeijassa sodan aikana. Ohi pyöräili myöskin suomeksi hävyttömyyksiä huutelevia pikkupoikia. Kiinnitimme huomiota myöskin paimeneen, joka toi lehmiä laitumelta. Ilmeisesti oli kyseessä kylän yhteinen paimen, koska hän jakoi lehmät taloihin.

Shoutjärvellä (Sheltozero) oli noin 200 vuotta vanhaan vepsäläistaloon tehty museo, joka on vepsäläisalueen merkittävin nähtävyys. Ikkunoiden vuorilaudat olivat koristeellisia ja taidokkaasti tehtyjä. Karjasuojat oli rakennettu kiinteästi asuinosan yhteyteen.

Ruoppojan edelleenkin toiminnassa oleva kivilouhos oli matkamme varrella. Sen kivestä on tehty Pariisin Invalidikirkossa olevan Napoleonin sarkofagin kansilaatta, joka siis ei ole yleisen käsityksen vastaisesti peräisin Suomen Karjalasta.

Voznesenja oli kohteemme Syvärillä. Se on Syvärin itäisin satama. Joen yli meni autolautta. Rannassa ei kuitenkaan ollut mitään laituria, vaan lautan annettiin vain pehmeästi tössähtää rantapenkkaan. Suomalaiset etenivät Syvärille ja perustivat sillanpääaseman Syvärin itäpuolelle. Itäisin tukikohta oli Osta. Jälkeenpäin voidaan tietysti ihmetellä, miksi piti mennä Syvärin yli. Ehkäpä kyseessä oli vain käsikirjan mukaisen ohjeen tiukasta seuraamisesta. Yli päästiin vasta kolmannella yrittämisellä. Kaksi ensimmäistä pataljoonaa kieltäytyi. Ruuhia kannettiin rannalle ja sitten taas metsään. Talvela käski ampua muutaman miehen. Kolmannella yrittämällä mentiin yli. Tällöinkin tapahtui yksittäisiä kieltäytymisiä, jolloin yksi alikersantti ja yksi sotamies ammuttiin. Ajoimme takaisin Petroskoihin samaa paikoitellen huonoa tietä pitkin. Toinen yö Petroskoissa.

4. MATKAPÄIVÄ, torstai 9.6.

Petroskoista kohti Aunuksen kaupunkia. Tätä tietä pitkin hyökkäsi 1941 Petroskoita kohti Heiskasen 11. D, johon kuuluivat JR 8 (Autti), JR 29 (Susitaival) ja JR 50 (Aho). "Tuntemattoman sotilaan" mukaan ensimmäisenä ehti Suolusmäelle kaupunkia katselemaan JR 8, jolloin joku lausahti, että "tuon mokoman röttelön takia on rähjätty". Lisäksi Hietanen piti puheen, josta seuraava ote: ..."Siäl makka Suame uus kaupunki... kyl siäl vissi saunoja on. Mun kutitta nahkan niin perkeleest..." Todellisuudessa Petroskoihin saapui tästä suunnasta ensimmäisenä JR 50.

Lähdettiin kulkemaan etenemisvaiheen hyökkäystoimia ajatellen vastavirtaan. Joka kylässä on taisteltu. Ohitimme aivan Petroskoin ulkopuolella **Vilkan,** missä JR 29:llä oli kova taistelu. **Poloviinaan** (Puoliväli) pääsivät heimosoturitkin 1919. **Matrossa** on Amerikan suomalaisten kommunistien rakentama kylä. Aamuyön koputukset ja niskalaukaus oli useimpien rapakon takaa tulleiden kommari-idealistien matkan pää. **Prääsässä** pysähdyimme. Siellä oli monivaiheiset taistelut, joissa kaatui 2000 venäläistä. Prääsä on vanha karjalaiskylä, josta tehtiin bolshevikkikylä. **Pyhäjärvellä** oli suurtaistelu. Siihen liittyi NL 3. D:n korpivaellus ja mistä selviytyi **Kaskanaan** 2000 miestä.

Interposolokissa Vazejärven rannalla oli nunnaluostari, jonka nunnat bolshevikit tappoivat yhtä lukuun ottamatta. Luostariin perustettiin vankila ja sitten mielisairaala. Kurin puutteen vuoksi kummankin täysihoitolan asukit pääsivät solmimaan keskinäisiä sukupuolisuhteita, jolloin syntyi epäkelpoa jälkikasvua. Kuulemma karmea ja vaarallinen paikka. Nyt siellä on taas nunnia. Suojärveläisiä joutui Interposolokiin Talvisodan aikana. Osa väestöstä suhtautuu suomalaisiin vihamielisesti. Tästä esimerkkinä on ollut vanha ukko **Kotkajärvellä**, jolla oli tapana kivittää suomalaisia. Tämän vuoksi Sampo on lopettanut koukkaukset Kotkajärven kautta. Muistettakoon kuitenkin, että JR 8 se aina koukkasi.

Etenemisvaiheessa kartat olivat huonoja. Käytettiin jopa AKS:n 30-luvulla painattamaa Suur-Suomen karttaa. Sitten saatiin venäläisten sotasaaliskarttoja ja tilanne parani oleellisesti. Nämä kartat piti kuitenkin sodan jälkeen luovuttaa takaisin.

Nurmoila oli kaunis karjalaiskylä, jossa ymmärrettiin suomea. Suomalaiset valloittivat Nurmoilan syyskuun alussa 1941. Kyseessä oli varsin laaja sotatoimi, jolloin suomalaiset hyökkäsivät kolmesta suunnasta. Ennen kylää sijainnut lentokenttä otettiin käyttöön huolimatta etulinjan läheisyydestä. Myöskin venäläisten kasarmit otettiin käyttöön, joskin niissä oli luteet vaivana. Nurmoilaan sijoitettiin VI AK:n esikunta, lt-joukkoja ja henkilötäydennyskeskus. Talvela rakennutti helsinkiläisen arkkitehdin suunnitteleman korsukylän, jonka tuhosi vetäytymisvaiheessa.

Ennen kylää Sampo komensi koko porukan ulos autoista tyhjennykselle. Ei olisi ollut kovin tyylikästä, mikäli iso porukka miehiä olisi heitellyt vettä kylän raitille. Tällaista oli joskus sattunut. Talot puutarhoineen oli hyvin hoidettuja ja ihmiset vaikuttivat ystävällisiltä. Järven takana olevaan kaksikerroksiseen karjalaistaloon oli sijoitettu Martti Haavion TK-komppania. Olavi Paavolaisen huone oli toisessa kerroksessa toinen ikkuna vasemmalta. Siellä hän juopotteli. Haavio sai aina välillä puristettua häneltä ulos jonkun tekstin, mutta yleensä Paavolainen oli työkyvyttömänä viinan vallassa.

Ennen **Aunuksen kaupunkia** pysähdyttiin **Verkhoven** kauniissa kylässä, missä meni riippusilta Aunuksen joen yli. Koko kylä näytti hyväkuntoiselta. Tästä eteenpäin ajettiin edelleenkin etenemisvaihetta ajatellen vastavirtaan, mutta vetäytymisvaihetta ajatellen myötävirtaan.

Aunuksen kaupunkiin oli koko matkan Petroskoista hyvä tie, aivan meikäläistä tasoa. Aunuksen kaupunki valloitettiin samoihin aikoihin kuin Nurmoila eli syyskuun 1941 alussa. Valloituksen suoritti os. Lagus panssareineen sekä Laurilan JR 22 matkalla Syvärille ja Petroskoihin. Valloituksen jälkeen järjesti Talvela paraatin. Salkoon vedettiin Itä-Karjalan lippu, jonka Akseli Gallen-Kallela oli suunnitellut heimosotien aikaan. Talvela oli säilyttänyt sitä takan päällä kotonaan. Hän otti sen mukaansa perääntyttäessä 1944 ja lippu siirtyi taas kenraalin takan päälle Helsinkiin. Laurilan JR 22 oli paraatijoukkona. Aunuksen aukeat levittäytyivät kaupungin jälkeen. Siitä olivat Laguksen panssarit tulleet **Tuuloksesta** päin syksyllä 1941. Alavoisissa on ollut suuri karjakolhoosi ja lehmiä näkyi nytkin paljon.

Vitelen maihinnousun tarkoituksena oli katkaista vetäytyvän suomalaisen VI AK:n tie taemmille linjoille. Pysähdyimme Laatokan rannalla Tuuloksessa maihinnousupaikalle, syötiin eväät, joku uikin ja Sampo selosti tapahtumain kulkua. Maihinnousun suoritti venäläinen 70. Merijv.Pr 23.6.1944. Suomalaisilla oli Vitelessä heikot joukot ja epäselvät käskysuhteet, joten venäläiset saivat helposti sillanpääaseman rannalla ja kaivautuivat. Sillanpään takaisinvaltaus ei kuitenkaan onnistunut, mutta venäläiset olivat onneksi passiivisia. Tie oli kuitenkin poikki ja suomalaiset joutuivat käyttämään jonkun matkan päässä rannasta kulkevaa keskeneräistä Nurmoila - Säntämä - Vitele tietä. Talvela, joka oli tässä vaiheessa KarA:n komentaja, olisi halunnut VI AK:n jatkavan sitkeää puolustusta PSS-asemassa. VI AK:n komentaja kenraali Blick näki kuitenkin asian toisin ja antoi 24.6, Talvelalta kysymättä ja tietäen tämän kielteisen kannan, käskyn armeijakunnan irrottautumisesta ja siirtymisestä maihinnousupaikan ohi. Talvela sai asiasta tiedon vasta seuraavana päivänä operaation jo käynnistyttyä. Hän raivostui ja vaati Blickin erottamista tai eroaisi itse. Nyt raivostui puolestaan Mannerheim, joka lupasi ammuttaa molemmat riitapukarit, ellei sopua synny ja yhteistyö ala luistaa. Hän lähetti kuitenkin Nihtilän selvittämään asiaa. Tämä saikin Talvelan leppymään, jolloin kenraali korkkasi Moskovan valtausta varten varaamansa konjakkipullon. Myöhemmin Blick siirrettiin 2. D:n komentajaksi Kannakselle ja Talvela yhteysupseeriksi Saksaan.

Matka jatkui ja tultiin **Rajakontuun**, mihin vanha Suomen raja oli määritelty jo 1618 Stolbovan rauhassa.

Salmi oli itäisin Suomen pitäjä Laatokan pohjoisrannalla. Ajoimme **Manssilan** kylän kautta ja kävimme Salmin vanhalla hautausmaalla. Siellä on Talvelan junailema heimosotureiden muistomerkki, josta oli hiljan televisio-ohjelma. Kreikkalaiskatolinen kirkko oli raunioina. Salmissakin käytiin 1944 sitkeää viivytystä. Siellä jäi RUK 102:n aikainen koulun johtaja Olli Korhonen vangiksi. Korhosen komppanian oli käsketty hyökätä, mutta päällikkö katsoi käskyn älyttömäksi. Korhonen hyökkäsi kuitenkin yksin lähettinsä kanssa. Kumpikin jäi vangiksi. Kuulusteluissa Korhonen ei muistanut eikä tiennyt mitään. Venäläisten mielestä hän olikin Suomen armeijan tyhmin majuri. **Uuksun,** Salmin läntisimmän kylän kautta jatkoimme kohti Pitkärantaa.

Pitkäranta oli suomalainen kauppala, mutta nyt neuvostoliittolaisin kaupunki Karjalassa. Siellä on 14.000 asukasta, sellutehdas ja uusi kreikkalaiskatolinen kirkko. Pysähdyimme vanhan Suojeluskuntatalon pihalla. Rakennustelineistä päätellen taloa korjattiin, mutta homma ei näyttänyt kovin vakuuttavalta. Talvisodassa huollettiin **Kitilän** mottia Laatokkaa pitkin kapean saarien välissä olevan huoltoaukon kautta. Suomalaiset pyrkivät häiritsemään huoltokuljetuksia lahden kummaltakin puolelta. Erästä kuljetusta tuhottaessa jouduttiin ampumaan 400 hevosta, mikä ilmeisesti etoi suomalaisia enemmän kuin vihollisten ampuminen. Lahden toisella puolella oleva tuhoamisyksikkö oli sijoitettu saarelle. Venäläisten viimeisessä rynnistyksessä kaatuivat huoltoaukkoa vartioineet, vastapäätä olevalla saarelle sijoitetut 56 Rantasalmen poikaa viimeiseen mieheen.

Matkaa jatkettiin kohti Sortavalaa. Heti Pitkärannan jälkeen jäi oikealle **Nietjärvi,** missä saavutettiin Aunuksen suunnan torjuntavoitto. **Koirinojalla** puolestaan oli Talvisodan aikana **Lemetin** motit. Koirinojan tienhaarasta alkaen tie olikin jo tuttua Sortavalaan saakka. Sortavalassa tykkimiehet majoittuivat jälleen Volnaan ja muut hotelleihin Sortavala, Piipun Piha sekä yksityiseen vierastaloon. Sitten ryhdyttiin valmistautumaan juhlaillallista varten.

45-vuotisillallinen Sortavalassa Volnassa

Juhlaillallisen ohjelma oli seuraava:

- Pekka Kainulainen toivotti kurssiveljet tervetulleiksi
- Tapani Talari lausui Yrjö Jylhän runoja
- Antti Arjas piti juhlapuheen
- Sampo Ahtolle jaettiin stipendi
- Tanssiesityksiä, kolme nättiä tyttöä
- Orkesteri, nätti laulusolisti
- 45-vuotis juhlaillallinen, tarjoilu toimi hyvin, vaikka henkilökuntaa oli vähän

Yrjö Länsipuro kiitti kaikkien puolesta. Suurin osa veljistä lienee tottuneita lentomatkustajia, joten ruokailu kyynärpäätuntumassa ei tuottanut vaikeuksia. Ilta oli kokonaisuutena oikein rattoisa.

5. MATKAPÄIVÄ, perjantai 10.6

Sortavalasta kohti Käkisalmea.

Rautalahti sivutettiin. Sinne muodostui Sortavalan valtauksen yhteydessä kesällä 1941 ns. vesiperämotti, josta venäläinen 168. D pääsi enimmiltä osin livahtamaan Laatokkaa pitkin omiensa puolelle. Motista saatiin kuitenkin runsaasti sotasaalista ja vankeja. Sampo filosofoi, että suurin ihmiseen kohdistuva rikos on tappaa hänet ja toiseksi suurin rikos on riistää häneltä kotiseutu. Tähän yhtyy mielellään, kun ajattelee Karjalaa ja karjalaisia.

Ennen Lahdenpohjaa poikkesimme **Huuhanmäkeen,** missä oli Viipurin rykmentin kasarmit. ViipRkm:n perinneyksikkö on KarJP Kontiolahdella. Tienhaarassa oli komea mainostaulu, missä esitettiin, mitä kasarmialueella aiotaan tehdä: hotelli, sanatorio, kasarmialueen entisöinti säilyttäen julkisivut. Asialla on pietarilainen yrittäjä ja hanke saa valtion apua. Sampo suhtautui koko asiaan skeptisesti. Kävelimme kasarmialueen läpi. Se on alunperin ollut ehjä arkkitehtoninen kokonaisuus. Nyt on kaikki sisustukset tuhottu, ikkunat rikottu ja erityisen surkeassa kunnossa oli ruokala. Yrjö Länsipuron haastattelema tyylikäs upseerinrouva vastasi kysymykseen, miksi tällainen vandalisointi, että kaipa siihen on syynä venäläinen kansanluonne, mutta lievensi sitten, että olisihan ne joka tapauksessa pitänyt purkaa ! Kommunistinen järjestelmä on aivan ilmeisesti korostanut venäläisten huonoja luonteenpiirteitä.

Täytyy ihmetellä, millä ihmiset täällä Karjalassa yleensä elävät. Oma ryytimaa lienee elinehto. Ymmärrettävää tietysti on, että kun kansa on ensin ollut vuosisatoja maaorjuudessa ja sitten 70 vuotta kommunistisessa orjuudessa, niin aloitekyky on taatusti moneen kertaan nitistetty. Yritteliäimmät ovat tietysti muuttaneet pois.

Rauhalassa, joka sijaitsee Huuhanmäen tienhaarasta Laatokalle päin, oli RtRkm 13 kasarmi. Siellä ei käyty. Venäjällä on nykyään paljon tyhjiä kasarmeja, sillä asevoimat supistettu 5,5 miljoonasta noin 1 miljoonaan mieheen. Myös saksalaisten rakennuttamia sotilaskyliä oli tyhjillään. Venäjän ehto Itä-Saksasta poistumiselle oli, että saksalaiset rakennuttavat pois siirtyville upseereille asuntoalueita. Suomalaisetkin rakensivat niitä ja joku sai pahasti takkiinsa.

Lahdenpohjassa ei pysähdytty. Ajettiin vain pieni lenkki kaupungilla. Sen sijaan pysähdyttiin **Jaakkiman** kirkon raunioilla. Engel oli piirtänyt tämän komean tiilikirkon, mutta se oli poltettu 1977. Kirkkoja paloi Neuvostoliitossa "epäselvissä olosuhteissa". Syynä lienee ollut viha uskontoa ja länsimaista kulttuuria kohtaan. Samanlainen tapaus oli Kurkijoen kirkko, josta oli vain perustukset jäljellä. Tämä kirkko oli palanut 1991 "epäselvissä olosuhteissa". **Hiitolan** jälkeen **Kulikovassa** näimme hylätyt kasarmit ja tyhjillään olevan sotilaskylän.

Käkisalmi on vanha kaupunki ja sen **Vanhan Vuoksen** haarojen välissä oleva linna on perustettu jo 1200-luvulla. Linnan korjaustyöt saatiin valmiiksi 1939. Linnan edessä otimme ryhmäkuvia. Puistossa oli muistomerkki panssarivaunu Josif Stalin 3. SavJR:n tyhjillään olevat kasarmit olivat monen mielestä kauneimmat aikanaan. Kirkko oli palanut, ilmeisesti "epäselvissä olosuhteissa". Sampon vanha silmäsairaus uusiutui. Urhoollisesti hän kuitenkin oli äänessä loppuun saakka.

Käkisalmesta Viipuriin

Kerrotaan, että **Putinilla** olisi datsha **Kiimasjärvellä**, joka sijaitsee ennen Vuoksea Pyhäjärven kohdalla. Myöskin JRP 4:n vanhat kasarmit **Kiviniemessä** olivat tyhjillään. Kiviniemen sillan pielessä oli vilkasta menoa, jota ilta-aikaan on syytä varoa. Vuonna 1858 Vuoksen virtaussuunta muuttui ja siitä lähtien Laatokan vedet ovat laskeneet Kiviniemen kautta Suomenlahteen. Talvisodassa vihollinen pääsi Kiviniemen yli, mutta tapettiin viimeiseen mieheen. Jatkosodassa ei sillan ylitystä edes yritetty. Näimme Oravaniemen tienhaaran jälkeen **Pasurinkankaalla** Mannerheim-linjan psv-esteitä. Kävimme myöskin **Kuusan hovissa**, joka on aivan surkeassa kunnossa. Kartanon rakensi savonlinnalainen puutavarakauppias Masalin. Hänen tyttärentyttärensä oli madame Kollontai, jolla oli merkittävä rooli Suomen rauhanneuvotteluiden taustahenkilönä. **Muolaalla** oli **Sudenojan, Kangaspellon ja Kyyrölän** venäläiset kylät, joiden asukkaat muuttivat Suomeen Hämeenlinnan seudulle sodan jälkeen. He korostivat kylläkin olevansa venäläisiä, mutta eivät bolshevikkejä. Heidän esi-isänsä olivat Venäjältä Kannakselle siirrettyjä maaorjia. **Muolaanjärven** rannalla nähtiin Talvisodan aikaisen Mannerheim-linjan bunkkereita.

Viipuri

Viipuri vallattiin kerran ja menetettiin kaksi kertaa viime sotien aikana. Toinen ja ilmeisesti lopullinen menettäminen tapahtui 20.6.1944 Viipurin puolustuksen murruttua. Suomalaiset vetäytyivät vesistölinjan taakse, missä asemat pidettiin. Ratkaiseva osuus oli **Tienhaarassa** vihollisen ylitysyritykset torjuneella Alpo Kullervo Marttisen johtamalla ruotsinkielisellä JR 61:llä. Tässä saatiin ensimmäinen torjuntavoitto, jota seurasivat **Viipurinlahti, Tali-Ihantala, Vuosalmi, Nietjärvi ja Ilomantsi.**

Rajalla hommat sujuivat tällä kertaa nopeasti kummallakin puolella, vaikka rajamiesten lakko Suomessa vielä jatkui. Helsinkiin saavuttiin suunnitellun aikataulun mukaisesti. Kaikkiaan ajettiin 2100 km. Matkasta jäi hyvä mieli, joten parhaat kiitokset Sampo Ahtolle ja kaikille matkan onnistumisen eteen työtä tehneille, erityisesti Kauko Pippurille. Toiveikkaina jäämme odottamaan seuraavaa matkaa, sillä RUK 102:han ei lopu koskaan.

Lopuksi

Luin matkamme jälkeen uudelleen "Tuntemattoman sotilaan". Edellisestä lukukerrasta olikin kulunut puoli vuosisataa. Kirjan taistelukuvaukset vaikuttivat aidoilta ja keskusteluiden vuorosanat huulenheittoa myöten luontevilta. Mielestäni sotahistorian harrastajan on syytä lukea myöskin näitä tavallisen rivimiehen näkökulmasta tehtyjä kuvauksia eikä vain pelkkää historiaa, missä tapahtumien tarkastelu tapahtuu yksikkö- ja yhtymätasolla, mutta varsinaisen suoritusportaan tunnot ja ajatukset jäävät vähemmälle. Ongelmana on vaan se, että sotaromaanien taso on kirjavaa ja kuvaukset saattavat tuntua epäuskottavilta, vaikka pohjana olisikin todelliset tapahtumat. Matti Koskimaa on ratkaissut hyvin tämän ongelman, kun hän liittänyt kirjoihinsa taisteluissa mukana olleiden autenttisia kuvauksia.

Ylivieskassa 1.9.2005
Tapani Konttinen
KtPtri